

ZÁVĚREČNÉ ZKOUŠKY PODLE JEDNOTNÉHO ZADÁNÍ PRO ŽÁKY SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

Metodická informace pro školy k materiálu Závěrečná zkouška podle jednotného zadání ve škole – školní rok 2014–2015

V souvislosti s novelou školského zákona, která ukládá školám povinnost konat závěrečné zkoušky v učebních oborech podle témat stanovených v jednotném zadání pro příslušný obor vzdělání, budou již ve školním roce 2014–2015 závěrečné zkoušky podle jednotného zadání skládat také žáci se SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM (SP).

Sluchové postižení omezuje nebo znemožňuje kvalitní komunikaci s okolím a žák s těžší vadou sluchu zpravidla zvládá pouze s obtížemi (případně nezvládá vůbec) formální a obsahovou stránku mluvené řeči. To se projevuje nejen v oblasti komunikativních schopností např. zvláštnostmi tvorby slovní zásoby a rozvoje konverzace, potížemi se souvislým mluveným i písemným projevem, poruchami výslovnosti, ale i v oblasti vnímání a chápání – zejména potížemi při osvojování a chápání abstraktních pojmů a potížemi s porozuměním čteným textům (protože myšlení neslyšících vzniká zcela nezávisle na řeči, není řečí formováno a utváří se jen v oblasti konkrétních jevů). V neposlední řadě způsobuje sluchové postižení i omezenou orientaci v prostoru (především v prostředí pro osobu se sluchovým postižením dosud neznámém).

Pokud jde o Novou závěrečnou zkoušku, je poškození nebo porucha sluchu či dokonce jeho absence faktorem výrazně omezujícím schopnost žáka získat a zpracovat verbální informace obsažené v tématech jednotného zadání závěrečných zkoušek. Ta totiž byla v převážné většině vytvářena pro běžné žáky. Žák se sluchovým postižením může být tudíž při jejich řešení znevýhodněn, i když potřebné znalosti a dovednosti má, protože forma, jakou jsou mu otázky a úkoly předkládány, a způsob, jakým by je měl zodpovídat, příp. plnit, je pro něj nevyhovující vzhledem k výše uvedené komunikační bariéře. Míra znevýhodnění žáka u závěrečných zkoušek je samozřejmě vždy závislá na hloubce a charakteru sluchového postižení a na dosavadním způsobu a průběhu vzdělávání žáka.

Školy, které se specializují na odborné vzdělávání žáků se sluchovým postižením, proto vždy pro své žáky připravovaly k závěrečným zkouškám témata uzpůsobená jejich speciálním vzdělávacím potřebám. Národní ústav pro vzdělávání proto na podzim roku 2014 inicioval spolupráci se speciálními středními odbornými školami pro žáky se sluchovým postižením s cílem zajistit, aby nová závěrečná zkouška konaná podle jednotného zadání zohledňovala SVP těchto žáků. "

Do přípravy podkladů a metodických pokynů k uplatňování jednotného zadání u žáků se sluchovým postižením byly zapojeni vyučující ze čtyř speciálních škol pro žáky se SP, kteří zastoupili celkem 20 různých učebních oborů:

ŠKOLA/PRACOVIŠTĚ – ADRESA	OBOR/OBORY
SŠ pro sluchově postižené a OU, Gellnerova 1 637 00 Brno	1. Operátor skladování 2. Prodavačské práce 3. Podlahářské práce
SPC, MŠ, ZŠ, OU a SŠ pro sluchově postižené Holečkova 4, 150 00 Praha 5	11 oborů: Kategorie E – 5, kategorie H – 6 1. Strojní mechanik 2. Krejčí 3. Šití oděvů 4. Čalouník 5. Truhlářské a čalounické práce 6. Malíř a lakýrník 7. Malířské, lakýrnické a natěračské práce 8. Kuchař 9. Stravovací a ubytovací služby (ŠVP - Kuchařské práce) 10. Cukrář, 11. Potravinářská výroba (ŠVP - Cukrářské práce)
MŠ, ZŠ a SŠ pro sluchově postižené, Vsetínská 454 757 14 Valašské Meziříčí	1. Zahradník 2. Zahradnické práce 3. Elektrikář, 4. Elektrotechnické a strojně montážní práce
SŠ, ZŠ a MŠ, Hradec Králové, Štefánikova 549 500 11 Hradec Králové	1. Cukrář, 2. Cukrářské práce 3. Truhlář, 4. Umělecký truhlář a řezbář, 5. Truhlářské práce 6. Kuchař 7. Kuchařské práce

Na základě zkušeností vyučujících žáků se sluchovým postižením z výuky a názorů na to, jakým způsobem by školy měly realizovat v praxi nové závěrečné zkoušky u těchto žáků, doporučujeme dalším školám:

1. Soustředit se při přípravě ZZ na **možnosti uzpůsobit podmínky konání závěrečných zkoušek pro žáky se SVP vyplývající z platné školské legislativy**. Jedná se především o § 16 školského zákona o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, odst. 2, bod c, který mimo jiné ukládá školám povinnost stanovit při **ukončování** vzdělávání žáků se SVP vhodné podmínky odpovídající jejich potřebám a při jejich **hodnocení** přihlížet k povaze postižení nebo znevýhodnění. Dále jde o vyhlášku 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb., která stanoví vyrovnávací a podpůrná opatření při vzdělávání žáků se SVP, jež je třeba uplatnit rovněž při ukončování vzdělávání.
2. **Jednotlivé školy**, které se specializují na výuku žáků se sluchovým postižením, uplatňují při závěrečných zkouškách **vlastní osvědčené specifické přístupy**, které zohledňují celkové **výchovné a vzdělávací strategie a cíle školy** (např. škola usiluje o to, aby všichni žáci i se závažným stupněm sluchového postižení zvládali základy verbální komunikace, nebo škola nevyžaduje po žácích zásadní užívání verbální komunikace a běžně jim umožňuje komunikaci v českém znakovém jazyce, atd.). Toto se projevuje i při přípravě a realizaci závěrečných zkoušek.
..

3. V každém případě musejí učitelé **u každého žáka** se sluchovým postižením (ať je vzděláván ve speciální třídě, nebo skupině, nebo je individuálně integrován mezi žáky běžné třídy) vždy zvážit:
  - **typ a stupeň závažnosti sluchového postižení** žáka (např. u zcela neslyšícího žáka se běžně využívá tlumočení do znakového jazyka, kdežto u žáka s lehčím stupněm postižení lze zpravidla komunikovat verbálně v ústní a částečně i v písemné podobě);
  - **náročnost jednotlivých zkoušek** (písemné, praktické, ústní) **v příslušném oboru vzdělání na úroveň komunikativních dovedností** žáka, tj. jeho **schopnost rozumět** běžné verbální komunikaci v písemné či ústní formě a **vyjadřovat se** jejím prostřednictvím. Například u písemné zkoušky v některých oborech převládají otevřené otázky vyžadující odpovědi s leckdy i obsáhlým slovním popisem problematiky, což žáky se sluchovým postižením dosti znevýhodňuje (často jde o obory služeb), zatímco v jiných oborech (zejména technických) není potřeba širšího verbálního projevu, využita je především technická a výkresová dokumentace, příp. testy s uzavřenými odpověďmi, ze kterých žák volí, a tato forma zpracování témat žákům se SP zpravidla nečiní větší obtíže.

4. Každý žák se sluchovým postižením žák by měl **konzultovat se svými učiteli** volbu způsobu komunikace u závěrečných zkoušek a právo **vybrat si pro sebe optimální způsob komunikace** – tj. využití běžné verbální komunikace, využití českého znakového jazyka a tlumočení, příp. kombinaci obou možností; některé školy umožňují i realizaci ústní zkoušky formou chatování mezi žákem a vyučujícím – viz soubor prezentace.

5. Zkoušející (učitel, pedagogický dozor, zkušební komise) musí **průběžně zjišťovat a kontrolovat, zda žák rozumí** písemnému zadání témat či ústnímu kladení doplňujících otázek, a zajistit, aby nedošlo k záměně situace, kdy žák nerozumí zadání tématu/otázky/úkolů za stav, kdy něco skutečně „neví“, nebo „nezvládá“.

6. V případě využití **znakového jazyka** u závěrečných zkoušek je zde **nezastupitelná role a působení konkrétního učitele, který žáky vzdělával**. Využívání českého znakového jazyka (resp. znakové češtiny) je totiž v odborném vzdělávání komplikováno zejména v souvislosti s **odbornou terminologií**. Ta je pro každý obor specifická a zahrnuje termíny, které se v běžném znakovém jazyce nevyskytují (některé je možné žákovi objasnit pouze opisným způsobem). Znalost a používání odborné terminologie si žák zpravidla osvojuje v průběhu vzdělávání na základě komunikace s učiteli odborných předmětů (teoretických nebo při odborném/ praktickém výcviku). Velmi často se jedná o **zvyklostní způsob** pro vyjádření některého termínu **specifický pro daného učitele a daného žáka** (u speciálních škol pro dané žáky a danou školu). V praxi to znamená, že **učitel ve škole zavede** a při výuce stále **využívá určitý znak**, příp. systém znaků vyjadřující daný **odborný termín** (například pro nástroj „dřevařské kozy“ nebo „ráčna“, nebo pro technologii „flambování“, „roubování“... apod.). Žáci jsou na tento způsob komunikace se svým učitelem zvyklí, a pokud **by byli zkoušeni někým, kdo pro daný termín používá jiného znaku/systému znaků**, zkoušejícímu **neporozumí**.

7. **V kompetenci ředitele školy je stanovit způsob individuální podpory** žáka se sluchovým postižením při závěrečných zkouškách. Ten zpravidla **navrhují žákovi učitelé** a vycházejí ze své dlouhodobé znalosti žáka, stupně a povahy jeho postižení, doporučení školského poradenského zařízení, u kterého je žák evidován, a také z toho, jaký způsob komunikace škola preferuje a

aplikuje v průběhu vzdělávání žáka. Rovněž lze využít toho, když učitelé již mají dřívější zkušenosti z průběhu závěrečných zkoušek u žáků se SP.

8. Velmi **přínosná** by mohla být **spolupráce** běžné školy, která řeší novou závěrečnou zkoušku u individuálně integrovaného žáka se SP, s vybranou speciální školou pro žáky se sluchovým postižením při přípravě závěrečných zkoušek. Také školy, které se specializují na výuku žáků se SP, si mohou vzájemně vyměňovat informace a zkušenosti a sdělovat nové podněty, které lze považovat za přenositelné z jedné školy na ostatní (např. zkušenost jedné školy z konání ústní zkoušky prostřednictvím chatování za kontroly zkušební komise).
9. Pokud učitelé žáka se sluchovým postižením zjistí, že **stávající témata v jednotném zadání příslušného oboru bude třeba formálně upravit, převedou si témata získaná z jednotného zadání do Wordu a upraví je s tím, že u každého upraveného tématu je třeba evidovat identifikační číslo** (ve tvaru T-xxxx, příp. T-xxxxx), pod kterým je téma vytvořeno a vedeno pro běžné žáky v jednotném zadání závěrečných zkoušek pro obor (v systému NZZ). Podmínkou úprav je **ZACHOVAT ODBORNÝ OBSAH TÉMATU/TÉMATA**, ale eliminovat **komunikační bariéru** pro žáka se SP vyplývající z toho, že témata byla vytvořena běžnými jazykovými prostředky, které jsou pro převážnou většinu žáků se sluchovým postižením obtížně zvládnutelné.

Příklady uplatňování jednotného zadání pro žáky se sluchovým postižením ve škole - viz prezentace:

PhDr. Romana Jezberová, Ph.D.

oddělení pro kvalitu a evaluaci výsledků vzdělávání

Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení

a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků

e-mail: romana.jezberova@nuv.cz